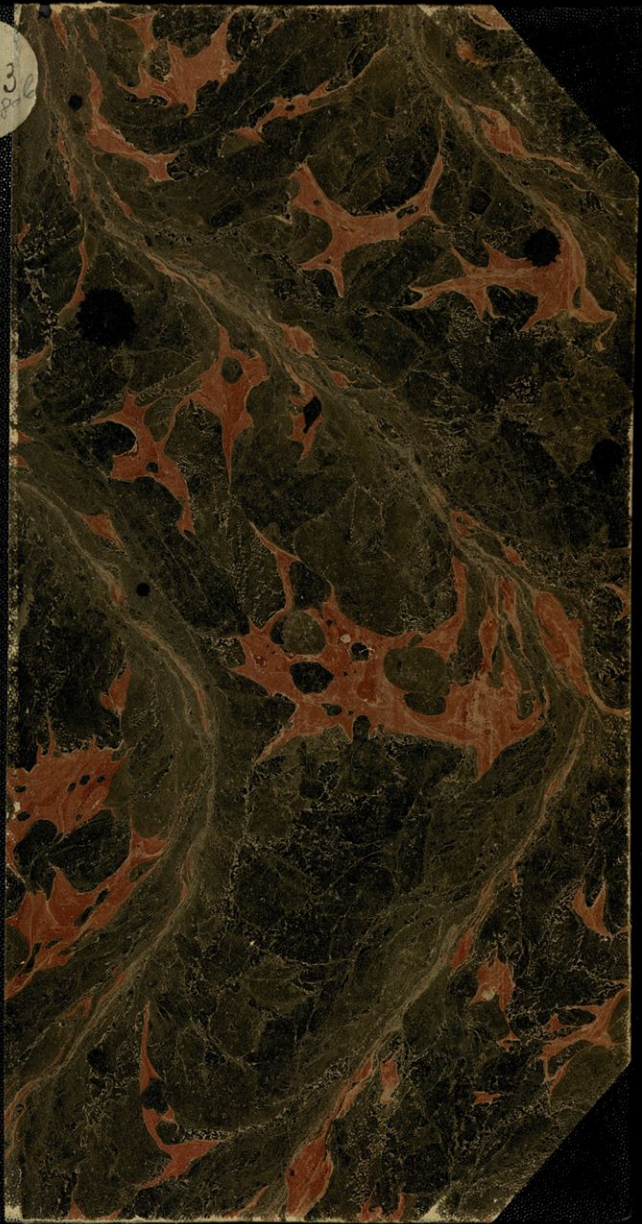
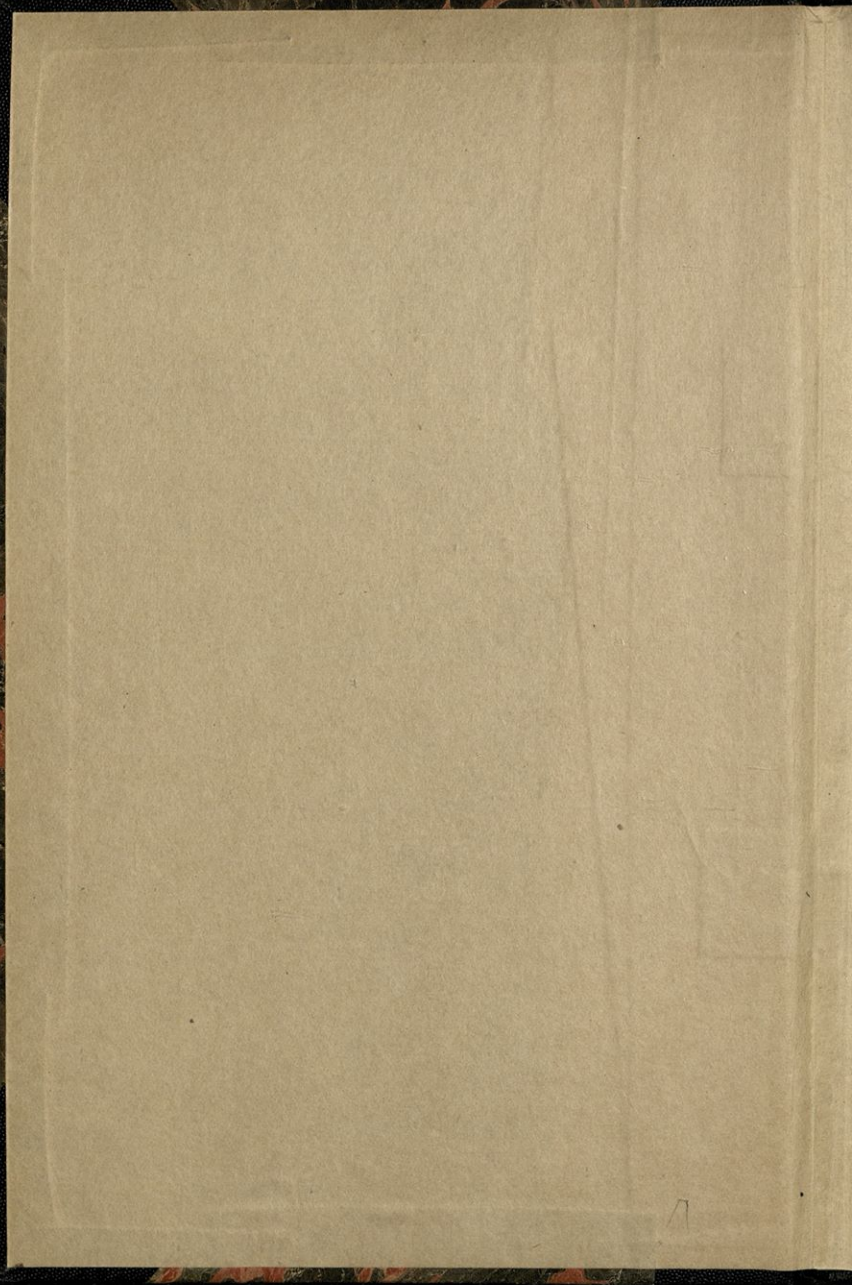

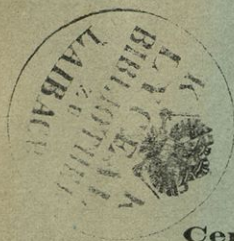
II.
31.843
69 806

Gregorčičevim kritikom

odgovor in pouk.

Cena 30 kr.

V Ljubljani.

Tiskala „Narodna Tiskarna“. — Založil Janko Pajk.

1882.

Gregorčičevim kritikom

odgovor in pouk.

Cena 30 kraje.

V Ljubljani.

Tiskala „Narodna Tiskarna“. — Založil Janko Pajk.

1882.

Gregorčičev in Krstičičev

odgovor na pošto

1881

Slovenčevim „kritikom“.

MOTTO:

„Slovenčev“ tesnosrčni napád

Ki krivega razumljenja je sád: . . .

S. Gregorčič.

„Le čevlje sodi naj kopitar!“

Preširen.

„Quod capita tot sententiae“ — slóve neki banalen pregovor, ki pa je vtemeljen v psihologični resnici, da vsakdo sodi stvari na svetu s svojega stališča. Koliko različnih stališč pa je možnih!! — Ako se popenjaš iz doline ob strani v nebó kipečega pogorja, z vsako stopinjo skoro vidi se ti svet okolo tebe drugačen: obzor postaja vedno širji, dokler se ti napósled dospevšemu na vrh visoke gore ne odpre veličasten razgled v nedozirno daljavo — a pod tvojimi nogámi moreš zdaj prezreti kakor s „tičje perspektive“ vso dolino z vsemi njenimi oro- in hidrografičnimi posebnostmi. Takó je z duševnim obzorjem! — Z vsako stopinjo, ki jo stori človek v omiki „navkreber“, razširi se mu duševni obzor — seveda ako imá tudi zdrave dušne oči, ako je zmožen prezreti vedno raztoči obzor. Ako tega darú néma, ako néma tiste čudovite dušne moči, ki si zná iz vsega pridobljenega gradiva iz omike in iz lastne izkušnje kakor iz posamnih kamenčkov sestaviti o svetu „duševni mozaik“ — bodi-si, da zóvemo dušni tá dar „filozofijo“ ali kakor že: ne bode užival na svojem vzvišenem stališči nobenega pravega dušnega veselja, kakor tudi tisti turist ne, ki je slep, ali je jako kratkoviden in naj stoji makári na Mont Blanku ali Mont Everestu! Pač! kratkovidni turist pomaga si lahko z daljnogledom — ali duševni turist néma nobenega daljnogleda, pri rokah! — Da, če si natakne tak dušni kratkovidnež na svojem stališči morda še res

očala na nos, očala, ki ne kažó resnično, očala, ki so celó pobôjana, môtna od barve njegovega že individuvelnega pomilovanja vrednega skrupuloznega mišljenja, ter od barve njegovih stanovsko-jednostranskih napačnih nazorov — potem pač tak človek o marsikateri prikazni sodi kot — slepec o barvah! — —

Ozka je naša slovenska domovina. In kakor ima v kakej vasi ali trgu kdo, ki otrobe veže, lahko ravno toliko privržencev kakor poštenják, takó se pri nas nemarno blebetanje kakega slovenskega časnika skoro ravno takó posluša in si preslepi svojih kimovcev, kakor objektivno, resnično mnenje družega časopisa. Po drugó bi se takó pokaljenje resnice in zdravega ukusa niti ne poznalo dosti, ali pri nas je to laglje možno, ker se voda v veverci laglje skali nego v celej reki. Da je pa tó žalostna prikazen in nam na kvar — saj za nekaj časa — to razvidi vsakdo, ki se količkaj briga za našo književnost. O politiki tú ne govorim. Ali zdaj pa ad rem!

„Slovenec“ uživa pri nas tó čast, da je že zdavna prevzel tisto ulogo, ki so jo za Preširnovih časov igrali slavni „Janzenisti“, katere imenovani pesnik Čelakovskemu takó dobro karakterizuje. Zgodovina: — Ko je začel l. 1876 Stritar izdavatí II. letnik svojega „Zvona“, v katerem nam je podajal prave dušne hrane, s katerim je rešil pravi estetični ukus, bil je „Slovenec“, ki je, oborožen z nepopisljivo najivnostjo, čudovitimi predsodki in sredno-večno jednostranostjo spravil se nad prvi leposlovni list. Takój zapazil je na njem grozne pregrehe, bogokletstvo, pohujšanje in Bog vedi káj še vse, ter zategadelj svaril pred tem nesrečnim listóm na vse strani kakor pred samim † † †! In res je toliko dosegel, da so začeli nekoji preskrbni vzgojevatelji „Zvon“ tú pa tam prepovedovati, dosegel je, da se je ta prepoved o „Zvonu“ še pridržala, ko je bil prepeljan iz Dunaja v Ljubljano. Kaj tákega je samo pri nas možno — v sramoto celemu slovenskemu národu pred vsem prosvetljenim svetom! — Da, celó še predno je bil vzdignjen „Ljubl. Zvon“ iz „kalupa“, še predno je peti jel, vedel je „Slovenec“ natanko pripovedávati, kák bode, da tega in tega ne bo prinašal, da bo pač kolikor mogoče Dunajskemu podoben itd. Že samo imé: Jurčič mu je pretreslo (dotičnemu kritikastru) vse živce. In s tem, da je pred „Ljublj. Zvonom“ svareč pripo-

ročal novi „Kres“, skušal je nevedé zasejati tisto staro seme ljubeznive razprtije v literaturi naši! Hvalo Bogu, da se mu ni posrečilo! —

Prišla je letošnja velika noč. S. Gregorčič zbral je bil nekaj svojih v „Zvonu“ objavljenih pesnij, dodavši jim nekoliko novih, v dičen zvezek ter ga podal národu za „pisanko“. Té „poezije“ ne potrebujejo hvale; hvalijo se že samé. Človek bere in bere, in ko je prelistal vso knjigo, začne od kraja ter poveliča molcé uro, ko je izmed malega našega národa vstal genij, s katerim bi smel ponašati se vsak národ na svetu! Komu bi se bilo pač sanjalo, da se utegne najti kje káka „pobožna“ duša, ki jo bodo té poezije „pohujšale“?! Ali pri nas je vse možno! V svojo ne malo začudenje izvem najpred iz privatnega vira in potem iz „Slov. Národa“, ká je tudi pri tej priliki „Slovenec“ pokazal spet svojo staro naturo. V imenu „premnogih slovenskih duhovnikov“ („Slovenec“ se kaj rad ponaša kot glasilo slovenskih duhovnikov, kar pa seveda nikoli ni bil in ne bode; manjka mu zató čudno veliko potrebnih lastnostij) beseduje, da se ne more vjemati z vsem kar je v Gregorčičevih poezijah, ter je potem zadosti najiven, da v 64. broji s sveto jezo našteva pesni, ki se mu nevarne zdé, ki so mu rudečico pripravile na „pobožno“ lice, katerim bi najrajši privoščil — auto da fé! — Poglejmo torej vsak tist „trnček“ posebe, ki je „Slovenca“ zbdel — krvavo!

Prva pesen, ki se mu ne dopade, je veličastna elegija „pastir“. „O Vrba, srečna, draga vas domača!“ — „Tam gori, tam gori“ etc. . . . Dvé pesni, jedno in isto v bistvu — ali, ker sta pesnika dva, od tod tudi razlika! Tá alegorija! To čuvstvo! Ta elegični čar, ki veje iz vsakega vérza tega „pastirja“! Ali čemú komentirati pesen tém, ki imajo orgán za nje razumljenje! — Čest. gospod kritikaster! Kakor stojijo Vaše besede v „Slovenci“ druga poleg druge, mislite Vi zares, da si duhovnik-pesnik ni svest svojega visokega posvečenja, čudite se mu, kakó da ni srečen kakor Vi, saj vé kaj je njegov poklic, saj imá menda toliko na leto, da „pomanjkanja ne trpí“! Vi mislite zares, da si ad verbum želi nazaj v planine? Kje je človek-pesnik, tega ne razumete! — O sancta simplicitas — ali pa tudi dissimulatio! —

„Človeka nikár!“ Tá „Faust“ v minijaturi Vam zanikuje, ponižuje vrednost človeško? — Ali ni že po čisto kršč.-katoliško

vérskem nazoru duša človeška v truplu kakor v neki ječi, iz katerega hoče enkrat popeti se k svojemu stvarniku? Ali ne pravi apostel Pavel, da želi rešen biti „de corpore mortis hujus“ in da hrepeni „dissolvi et esse cum Christo“? O srednovečnih theologih, ki so še posebno tó razliko mej truplom in dušo poudarjali, molčim. Kaj pa stoji v „človeka nikár“? . . . Duhu poženo peroti . . . kam? Tebi hitel bo naproti, da enkrat Tvoj obraz bi zrl! . . . To Vam ponižuje vrednost, ki jo imá človek med stvarmi na tej zemlji?? Pomilovanja vredna eksegeza! In Goethe bi Vam zagrmel: „Du gleichst dem Geist, den du begreifst!“ — Čem dalje človek bere Vaše otrobe, tem bolj se prepriča, da nimate darú kake, sicer najnedolžniše in najjasnejše pesni pravi pomén zadeti — ali pa niste odkritosrčni!

V „izgubljenem cvetu“ je del tiste tragike, ki jo imá nezakonska mati. Kakor pa so svoje dni „Janzenisti“ mislili, da je Preširen htel (s svojo pesnijo device zapeljavati (!), tako mislite Vi, da pesnik v „izgubljenem cvetu“ odobruje nečloveka, ki se, lahkomišelnost porazivši najsvetejši cvet, cvet nedolžnosti neizkušnemu dekletu še veseli, da je nasitil svoje živalsko poželjenje! Tó — žalibože ne preredit se opetujočo — tragiko predstavlja nam „izgubljeni cvet!“ Ako „izg. cvetú“ niste razumeli, je zastoj, da bi Vam še znil káko o „izgubljenem raji“. Z dogmatiko v roki ste brali tudi tó pesen ter Vam ni htelo iti v glavo, da bi se „raj“ ne povrnil več. Pozabili ste pa, da tistega „raja“ tudi dogmatika ne želi nazaj — kakor ga nobeden pameten človek želeti ne more —, ampak da nam je kristijanom ozirati se v prihodnjost. — — „O nevihti!“ Prošnje, molitev in dobra dela naša! Ali res mislite, da je večina ubogih kmetov, ki se proseč vijejo pred grozno nevihto s smrtnimi grehi obložena? Ali ne trpé, če bi neume Bog tudi zares pošiljal za kazen vsakikrat, ali ne trpé pri tem drugi, ki so morda bolj prijetni Bogú kot midva, gospod kritikus! „Zastoj, nebó mu prošnje tē ne čuje“ . . . žal, kà še ni dolgo, da se je tó tužno uresničevalo po naši domovini! Recite, kar hočete! — V celici! (tudi tisk. pogrěšek C ste vestno prepisali!) Dajte si dopovedati! Pesnik tú nikakor ne pravi, da v „celicah ni mirú“ v obče, da v samostanu ne najde nihče mirú! Da se prepričate o tem mnenji, preberite kakih desetkrat „samo-

stanskega vratarja!“ Takisto je pa tudi res, če bi hotli odkrito govoriti (da si je to delikatna reč!), da jih je že ogromno število vzdihovalo pod težo zákona — da je „izhod za vselej zaprt“ — tega ne more nihče tajiti! In če bi bil vzdihoval v kakem samostanu — ali kje drugje — kdaj le en sam človek, vredna bi bila tá bolest pesni! Basta! — Takó cepite dlake, gospod kritikaster, s svojega jednostranskega stališča naprej v „lastovkah“, kjer ste izstaknili po velikem trudu za sebe pohujšljivi pasus; tako Vas moti uboga „romarica“, katerej pesni je bil pesnik celó komentár pridejal v „Zvonu“; tako se izpodtikate nad krasnimi vojaškimi pesnimi. „Dekletova molitev“ je mojstersk poet. proizvod takô-zvanih deklíških neizrekljivo lepih, nežnih pesnij, in tudi tá Vam ni po volji. Nekéga znanega sicer nemškega pregovora se držeč, našli ste v njej po sili, česar ste sami iskali; našli ste kaj frivolnega, ker ste to iskali, dasi je pesen čista kot górski studenec! Deklica ne pravi v „molitvi“, da je okusila sladkost in britkost z ljubljencem! — Tó je kaj družega, kakor če reče sploh, da je okusila sladkost in britkost ljubezni — sama v svojem nedolžnem deviškem srci! Tó je tak razloček kakor med frivolnostjo in sveto čistostjo! „Kot solnčece čist je moj srčni žar, ne bo me ga sram pred tábo (M. b.) nikdár“ . . . Takó moli dekle ki ne prosi kot zloglasna ženska za svojega ponočnjaka, ampak ona prosi kot nevesta za svojega ženina, da bi jej ga sv. Bogorodica spet živega nazaj pripeljala iz vojske! T á k a ljubezen ni samo po mislih na duši zdravih ljudi, poštenih ljudi, ampak tudi po nauku najostrejših krščanskih moralistov, moralno dovoljen, svet čut, dovoljeno nagnenje, brez katerega tudi srečnega krščanskega zakona ní! — Le škoda, da pesnik v svoji zbirki ni objavil celega ciklusa svojih vojaških pesnij. —

Ko ste pa maksimi:

Im Auslegen seid Ihr frisch und munter —

Legt Ihr's nicht aus, so legt Ihr was unter . . .

prieksegezirali do konca s tresočo se desnico, potem kot finale stavite patetično vprašanje: „Je-li tó poezije solnčna stran (namreč, da se v tej zbirki opeva največ človeštva brezmejno gorje itd.), katera daje pesniku, vlasti duhovniku, tolikanj še lepših, veličastnih vzorov?“ — To je takó najivno, da je škoda odgovarjati.

Vi ste pač iskali v „Poezijah“ strogo cerkvenih pesnij. To se Vam vidi, ker ste se nad najnedolžnimi reči izpodtaknili in pohujšali. Zatorej bi bilo opozarjati Vas na tó, kar pravi Preširen v zadnji štrofi svojega „orglarja“; zastonj Vam je ponavljati, da poetu morajo privreti prave pesni iz srca. „Torej pač néma pravega darú v sebi — porečete, — da ne poje naravnost o Bogu“. Ako je popeval pesnik „človeštva brezmejno gorjé“, popeval je tisto, kar je poezija sama. Ako je popeval gorjé svojega brata brata-rojaka, brata-človeka, popeval, proslavljal je ljubezen do bližnjega. Kdor pa bližnjega ljubi, tá ljubi tudi Bogá — torej je opeval pesnik tudi Bogá. Seveda, pesnikov Bog je malo drugačen kot je Vaš, kajti

„Wie Einer ist, so ist sein Gott“ — in le prepogosto se pokaže, da je tudi drugi del Goethejevega izreka resničen:

Darum ward Gott
Auch schon oft zum Spott —

kar sami kažete s svojo psevdo-kritiko, gospod, brez zamere, ali pa tudi z zaméro!

Vem, da Vam preseda tisto, kar se zóve „svetoželje“, človeštva žal in bol itd.; té stvari kratkonikar ne umejete ali nočete umeti. Ali smelo Vam trdim, da tega „svetoželja“, najveličastnejše potrdilo je — naša sv. vera sama! In vsak pravi pesnik opeva nehote svoj del tega svetovnega gorjá. Priporočam Vam tá predmet za meditacijo! —

Zdaj pa ad vocem „nežna mladina“! Pred nekaj časom so Nemci začeli klasike, Goetheja, Schillerja, Šekspira itd. „prirejati“ za nežno mladino. Meni — to privatno mnenje mi že dovolite — se tako počenjanje vzlasti pri Nemcih nepotrebno zdi, ker imajo v obilici knjig, spisanih nalašč za mladino. Čemu naj še berejo otroci post. „Romea in Julijo“ ?? Smešno. Za otroke je mleko za odrasle — vino! „Vzgojitelji“ toraj naj dajejo otrokom mleka, dokler še niso za vino. Vsaka starost potrebuje svoje primerne hrane. Pa kaj mi je za Nemce? Vi gospod kritikus obsojujete „Poezije“ tudi posebno zategadelj, ker se ne morejo „nežni mladini v róke dati“. Najpred bi rad vedel, kaj pomeni prav za prav izraz „nežna mladina“! Po nekod interpretujejo tá izraz takó, da pomeni tudi še ljudi, ki so že popolnoma dosegli 20. leto! No,

za té menda ni več nevarna ta zbirka. Ká-li? Ako pa mislite, da se Gregorčičeve poezije „tutte quante“ (kajti nekoliko sem jih videl že z lastnimi očmi natisnenih v najnovejšem berilu za ljudske šole) ne smejo dajati otrokom, ki imajo 9, 10, 13, 14, 15 let — kdo Vas pa sili, da jih morajo brati? Saj vseh tudi razumeli ne bodo!! Pa to še ni glavna stvar. Ampak, če človek takó med vrstami bere, se dozdeva, kakor, da bi Vi hteli uvesti v „slovensko literaturo čisto nov reglement“, ki se imá glasiti tako: „Kadar pišes, imej ven in ven nežno mladino“, t. j. otroke, šolarčke iz normalke in prvih razredov gimnazijalnih pred očmi! kar bi se ti previsoko zdelo za tak publikum, tega Bog ne daj, na papir staviti!“ To je najnovejša iznajdba „Slovenčevih kritikov“ za katero se jim zahvalite vsi pisatelji slovenski!

Ali „Slovenec“ ne zna samo „kritizirati“, on ne zna samo novih „reglementov“ delati za slov. pisatelje — o ne! „Slovenec“ vé tudi, kakó se po ceni pride v zgodovino sloven. slovstva. Kalkuliral je pa takó-le: Glejte si, Gregorčičevo imé se bode od sih dob svetilo zapisano z zlatimi črkami v naši literarni zgodovini. Vse, kar je dobilo količkaj soli pri krstu in imá nepopačen ukus, ga slavi že zdaj. To ni težko! Ko bo kdaj pisala se natančna biografija o tem slavnem pesniku, tedaj gotovo ne bodo naštevali češ: tá pa tá ga je hvalil; tá pa tá časnik je spoznal, koliko smo pridobili s to novo močjo v literaturi. Kaj ta kega lahko marsikdo spozná! Ali z blatom ometavati tó, kar je vsemu umnemu svetu sveto — tega ne zmore vsak! In zatorej hočem jaz „Slovenec“, jaz edini, prvi, lotiti se tega nahvaležnega početja! V zgodovino slov. literature pridem vender-le po ceni; kajti tam se bo svoje dni bralo če tudi samo s črnimi črkami zabeleženo: „Slovenec“ s svojimi „pobožnimi“ težaki in in marnimi kritiki“ se edini ni mogel vjemati „s preposvetnimi“ poezijami Gregorčičevimi! . . . Do tod je „Slovenec“ meditiral tiho, potem pak je konec té svoje meditacije o samosvoji „historičnosti“ samozavestno in pathetično zabeležil, kakor se bère: „to je slovenščini sedanje nove dobe pomenljivo znamenje, katero se prej ali slej razodeno samo“. Mi pa iz srca privoščimo „Slovencu“ to čast, da bo stal v naši literarni zgodovini kot stojé sploh post.: Terzites, Herostratus, Preširnovi „Janzenisti“, Dagarin in enaka sodrga. —

„Slovenec“ naj le svobodno z vsemi svojimi marnimi in nemarnimi kritiki vred prodaje mej svet svojo smešnost in najivnost, če té robe še ni dosti prodal do zdaj. Pesnik vé, da ima Lenau prav, govoreč :

Ein offner Wald am Strassensaume
Ist Dein Gedicht, du musst's ertragen,
Reibt sich an seinem schönsten Baume
Ein mit grunzendem Behagen.

Pesnik pa takim ljudem z istim Lenau-om tudi kliče :

Ihr kriegt mich nicht nieder,
Ohnmächtige Tröpfe!
Ich komme wieder und wieder,
Und meine steigenden Lieder
Wachsen begrabend Euch über die Köpfe!

Sveta jeza izvirajoča iz ljubezni do resnice z jedne strani, z druge strani pa, da bi opral madež, katerega je blebetajoči „Slovenec“ s svojimi marnimi „kritiki“ vred prizadejal slovenski duhovščini rekoč, da se „premnogi“ slovenski duhovniki ne brigajo mnogo za čestitko izrečeno slovenskemu duhovenstvu v „Slov. Narodu“ zaradi pesniške slave veleč. gospoda vikarja S. Gregorčiča, dala mi je peró v roko, da sem šel pisat le-to „apologijo“. — Zatorej naj vedó „Slovenčevi kritiki“, kà pisec teh vrst je

duhovnik.

(A. Askerc.)

X. 44. X. 53.

„Slovenec“ dne 10. junija l. l.
od 1. do 73. vrste.

Lanskega „Ljubljanskega Zvona“ spisateljje je bil gospod Spectabilis z mastjo hvale tako polil, da so se svetili, kakor se zabelo polito žganjci; g. Gregorčiča, najnovejega in vzvišenejega pesnika, kar jih je nam mati Slovenija do današnjega dne rodila, polil je neki list, kateri nosi — žal, prelepo ime „Slovenec“ — z najčrnejšo gnojnico, da je — se ve da edino le v njegovih očeh — črneji kakor gnoj. Ta uže davno nebodigatreba list, se po v 6. številu letošnjega „Ljubljanskega Zvona“ nahajajočem odgovoru: „Mojemu grajalcu“ — še enkrat in menda poslednjikrat zaganja v g. Gregorčiča, kajti v imenu resnice upamo, da bode dobil enkrat za vselej zaslužen odgovor, kateri bode mu uže davno ruinirane živce ozdravel. In da je ta bolnik, katerega uže od rojstva sem napada migrena, potreben upljudivajočega zdravila, naj sledi tukaj nekoliko dokazov. Na strani 108. svojih „poezij“ poje pesnik:

„Postal sem med svetom drugačen pastir
In čedo zdaj čuvam slovéčo;
A vsahnil veselja je prejšnjega vir,
Izgubil življenja sem srečo.“

„Onémel je pétja veselega glás,
Srcé mi teró bolečine;
Zakaj sem zapústil te, rojstvena vás,
Zakaj sem vas pustil, planine!“

Sedaj naj sledita pa dva odstavka znane Slomškove pesni:
„Veselja dom“:

„Poslednjič veselje še le osledim,
Na vaško ledinco pridirjam za njim;
Glej tamkej z otroci prijazno igrá,
Jím kratek čas dela, pri njih je doma.“

„Oh blažene leta nedolžnih otrók,
Vi, mate veselje brez težkih nadlóg;
Oh, kako vas srčno nazaj poželim!
Alj vi ste minule, zastonj se solzim!“

Vi oskosrčneši, kateri imate mesto čuta led okolo srca — čitajte ta dva primera, in ako iskrica resnice in nepristranosti v vaših prsah še ni popolnoma zamrla, odgovorite, ali ni uže preblagi pokojni škof Slomšek ravno to pel, kar danes g. Gregorčič? Blagi mécen je pač dovolj čutil težavno butaro pastirstva in v tem čutu porodile so se mu prekrasne vrstice:

„Alj vi ste minule, zastonj se solzim.
Oh kako vas srčno nazaj poželim!“

Menda nekaj enakega, je čutil tudi g. Gregorčič, kateri čut mu je pri premisleku na težavni pastirski stan in na srečne nekdanje mladostne leta rodil občutek, katerega je izlil v prekrasne rime:

„Onemel je petja veselega glás,
Srce mi tero bolečine:
Zakaj sem zapustil te rojstvena vás;
Zakaj sem vas pústil planine!“

Zraven svojega težavnega pastirskega poklica, nam pesnik zopet tukaj kaže svojo vročo domovinsko ljubezen, v katerej želi si nazaj — v domačo vas, na planine, kjer je nekdam toliko nedolžnega veselja užil. — Ali ko je prišel mej svet, spoznal je njegovo slabo stran — globoko v srce ranila ga je njegova hudobija, vsled česar je vzdihnil:

„Izgubil življenja sem srečo.“

To je tedaj óna prevelika pregreha — spoznanje težavnega svojega poklica in zraven tega vroča domovinska ljubezen, kar se dandanešnji v marsikaterem stanu, v škodo človeštva tako pogosto pogreša. V svojej migréni dirnola ga je tudi óna prekrasna pesen: „Človeka nikar“ str. 47 — zakaj, mora dotični gospod sam najbolje vedeti, saj pesnik ne poje sam sebi, temuč vesoljnemu človeštvu. Ako je pa ravno ta — pravim — prekrasna pesen katerega, in morebiti ne po krivici, enmalo zgrabila, naj pomisli, da ni g. pesnik G. prvi, kateri oznanuje ta nauk, temuč je bil mnogo

pred njim in pred vami eden, kateri je učil, da bi bilo bolje človeku — pohujšljivcu, da bi nikdar rojen ne bil. Iz česa pa izvira potem sprideno življenje? I menda iz dvomov in zmot, katere se človeka polasté, in gorje mu, ako se jim še za časa ne ubrani, temuč pusti, da ga pritirajo do pohujšljivega življenja do zmot in dvomov — naposled celó do obupa. Bi li ne bilo tedaj bolje, da bi tak človek res nikdar rojen ne bil?!

Kogar lastna domišljija prevzame, ne vé več ločiti pravo od krivega, kar nam zopet kažete pri pesni str. 31:

„Oh cvetje je rahlo,
Čez noč se ospé;
A žal je še meni
Po njem, ó dekle!“

„Tja doli po polji
Pa stopa nekdó,
On cvet je potrgal,
Zdaj — uka glasno!“

Da, da, rahel je nedolžnosti cvet, in pred se osuje kot rožica. Ah, koliko je dandanašnji žalostnih prizorov izgubljene nedolžnosti koliko noči doprinese se v nečistem djanji, koliko misel, besed, djanj se stori, kar vse pada strupeni slani enako na nedolžni cvet! Blagi pesnik, kot skrben duhovni čuvaj prelepe nedolžnosti, ko jo je videl v tla pomandrano — uničeno vzdihnil je:

„Tja doli po polji
Pa stopa nekdo;
On cvet je potrgal,
Zdaj — uka glasno!“

Ali ni to živa, žalibog, preresnična slika denašnjega časa? O, da bi nikdar ne bila in da bi hudobni svet prišel do spoznanja vsega, kar je lepo, vzvišeno, — nebeško — potem gotovo ne bi ponočnjaki toliko cvetov devištva potrgali, ter z utrzanim cvetom ne ukali tja po polji — v daljni svet, od koder se k razdejaney roži ne vrne več! — Koliko skrbnih starišev, dobrih bratov in sester bi ne trla bridka žalost, in njej samej bi ne treba točiti grenkih solz — a zaman! To je tedaj vsa hudobija, katere se je pesnik zakrivil, ker žaluje za zgubljenim cvetom nedolžnosti. — O prerfidnost kako grda si!

Na str. 48 nahaja se pesen: „Izgubljeni raj“, v katerej pesnik ljudstvo k pridnejemu delu opominja:

„Nespametno ljudstvo, čemú-li tvoj stok?
Na deló! Ne nosi mi križema rok!
Povrni se samo v prvotnost nazáj,
In našlo povesodi prvotni boš raj!“

V tej, na delo spodbujajočej pesni, nahaja se zopet velikanska hudobija, kakor bi ne bil doslej še nikdo nauka o pridnosti učil. Uže apostel Pavel je rekel: kdor ne dela, naj tudi ne jé, kateri nauk nam tudi v sedanjej dobi gotovo ni odveč. Menim, da vender tako kratkovidni niste, da bi ne videli, kako naše ljudstvo od dne do dne ubožneje postaja, in v svojej bedi tarna in toži čez slabe čase, a vzroka, pravega vzroka vsemu temu ne zna. Blagi pesnik, kateremu je vedno večja beda ubogega naroda pretresla srce, pokazal mu je v svojih poezijah edino pravi pot, kateri ga zamore rešiti pogube, in pripeljati ga nazaj v prvotni raj blagostanja. Celi slovenski narod teži sedaj za delom — za napredkom, in vsi stanovi, vsak po svojej moči, se gibljejo, delajo, trudijo za boljše življenje — blagostanje. Domači časniki pišejo in delujejo v to svrhu na vse kriplje, snujejo se društva, katere imajo namen pomagati ubogemu narodu dô večega blagostanja — samó prokletó farizejstvo tega ne vidi in ne pozna, ker ga je srd do vsega kar je lepo — vzvišeno, popolnoma oslepila. Od tod tedaj takó bruhanje strupenih psokv na sveto vzvišeno stvar!

Tudi prevzetnost je pri vas doma v obilnej meri, kajti kako morejo popolnejši duhovni, redovniki ponašati se z ono v „Celici“ — „tukaj ni dom miru“ st. 51. — O, da, to ste pa uganili, ako ste kedaj katero ali ne, kajti v vašem gadjem srcu ga res ni miru temu je pravo prebivališče vedno nemirne nevoščljivosti, sicer bi ne podirali danes tega, kar ste včeraj zidali. — Za boga ne sipljite ljudstvu peska v oči, ter ne učite, da človeku nobeden stan zadovoljnosti dati ne more, ako jo sam v svojem srcu nima, a čez malo trenutkov pa ravno isti nauk zametujete. Kedo bode vam še kaj veroval tem načinom? Radovedni smo tudi, kateri so tisti „popolnejši“ duhovniki, katere po vašem mnenji resnico takó v oči bódé. Ni nemogoče, da je pisatelj omenjenega edini, in se v svojej besnosti, ko vidi, da nima nasledovalcev, sa-

mega sebe misli tistega „popolnjega“ duhovna,*) a drugi vsi — še celo mil. g. knezoškof — so v njegovih očeh núla! — Lep kompliment tak svójim duhovskim bratom!

Ravno tako prijela vas je migréna tudi pri pesni: „Lastovkam“ str. 50.

„Razdeli se v pare trop,

Slednji par izbere stop“ i. t. d.

O, reva nervozna! Sam sin človekov se je v svojej zapuščenosti bridko pritožil, rekoč: „Krokarji imajo svoja gnjezda, lesice svoje luknje; sin človekov pa nima, kamor bi svojo glavo položil“. Vprašam vas: ako se je sam božji sin čez zapuščenost tako bridko pritožil, je li revnemu pozemeljskemu črviču, ko se tolikrat tako samega in zapuščenega čuti, to prepovedano? — In kar je najgrje in najbolj farizejsko je to, da se o posvečenej osebi — o duhovniku, kateri z učenostjo in pridnostjo marsikaterega nadkriluje — še celo nesramno misli!

Ako bi uže priprost neomikan človek, o katerem človeku take misli gojil, bi mu zaradi njegove plitve pameti ne bilo toliko zameriti, a da omikanec o kom take misli goji, pač družega ne zasluži nego očitno zaničevanje. Tako tudi nad pesnijo: „Romarica“ str. 66 stresa vas mrzličén mraz, iz česar se da sklepati, da ste človeštva oster sodnik. Ali, dragi moj sodniče nikar tako, temuč ukrotite si nepotrebni srd, ter hladokrvno pomislite, ali se vzlasti dandanašnji ravno od višjih strani podložnim ne godé velike krivice? Ako bi bili vi, gospod sodniče, na kakem večem kolodvoru, o priliki, ko so leta 1878. vojaki pri odhodu v Bosno od svojih mater, očetov, bratov, sester — in ni bil ravno redek slučaj — tudi od izvoljenih nevest, slovo jemali — bi gotovo stvar drugače sodili. Ako deva, katera je malo časa popred postala srečna nevesta, o bridkem trenutku ločitve jemlje od njega slovó, ter pošilja goreče svoje prošnje k Bogu, da bi ga jej obvaroval in srečno nazaj v ljubo domovje pripeljal — je li to takov strahoviči greh? — V Rim jej zaradi tega gotovo ne bode treba k spovedi iti.

Ko je pa vendar uboga deva postala tako nesrečna, da jej je ljubljenega ženina v boji pokosila bridka smrt, in si ona v

*) Naj si bode ali ne.

srčnej bolesti ne želi družega, nego združena biti z njim v kraji veselja, je li zopet to takov strašanski greh? Menda prešestovala z to mislijo vendar ni — kaj?

Nadalje v svojej zlobnosti trdite tudi, da je poezija, v kateri se največ opeva človeštva gorjé, žal in bol, kakor na str. 27, 72, 127 in 131, našej nežni mladini dostikrat nevarna. Gospodine, tukaj ste si pa sami takó pošteno zaušnico založili, kakoršne bi vam ne bil mogel nikdo drugi. Kaj pomeni tisti „dostikrat?“ Vi ste gotovo uže hoteli zapisati „nikakor“ nevarna, a vam je zlobno però vendar nekako po sili zapisalo ta šmentani „dostikrat,“ z čemur ste očitno priznali, da taka poezija, kakor jo na omenjenih straneh „dostikrat“ nevarno imenujete, nikakor ni nevarna, kajti ako je oče edino ljubljeno hčerko smrti izročil, da ni storjene prisege polomil, je tedaj to res tako nevarna poezija?

In ako bi istinito bila nevarna, morali ste kar naravnost — makar z debelimi črkami zapisati — da je taka poezija našej mladini popolnoma nevarna, česar se pa niste upali storiti, temuč ste z dvomljivim — vašo lastno trditev naravnost pobijajočim izrazom: „dostikrat,“ — se plazili okoló teh poezij, kakor mačka okolo vrele kaše. Mi pa k temu pristavljamo: Bog daj nam mnogo slovenskih Jeftejev, in gotovo bode kmalo mej Slovenci mnogo krivih priseg manj, katerih se poslednji čas, žalibog, tudi mej njimi ne manjka.

Ker vas je bila migréna takrat premočno napadla, zmotili ste se bili celó tako daleč, da ste si upali v imenu večine slovenskih duhovnikov tako perfidno sodbo napisati, a ko ste se zopet zavedeli in prevideli, da s gg. duhovni ne gré, da so pametnejši od vas, ste pritaknili izraz, „da ste bili opominjani tudi od neduhovnov.“ Vidite, da vam iz vsake besede laž ven štrli! —

Ako je, g. prof. Marn „Slovencu“ odsvetoval vsako ostrejšo sodbo o imenovanih poezijah opustiti, je mož gotovo dobro vedel zakaj, in „Slovenec“ bi ne bil napak storil, ako bi bil poslušal ta dober svèt. „Danica“, katera ima boljše duševne moči na razpolaganje nego „Slovenec“ — molči, k čemur ima gotovo važne razloge, — ako se ne motimo tudi vrlo pametne in hvale vredne — in „Slovenec“ bi bil v lastnem interesu prav storil, ako bi jo bil posnemal.

Sploh pa moramo brez vseh ovinkov reči, da „Slovenčeva“ kritika je skozi in skozi nesramna, natoleljiva in s pravim pravcatim plaščem hinavstva ogrnjena. Primerjati se da tistemu, kateri se je bil ves v cape zaviti postavil zraven Sokrata — češ, kaj si ti proti meni, jaz znam še le popolnoma zaničevati nečimernost pozemskega življenja. A kaj mu je rekel Sokrat, spoznavši njegovo misel? Revež, ne vidiš, kako ti iz vsake ljuknje nečimernost ven gleda! Nekaj enakega je tudi pri vas: radi bi veljali za pobožne in ves svet studeče ljudi, a v istini vam na vseh ljuknicah zlobnost in hinavstvo ven gledata.

Konečno pa naj povemo, kaj prav za prav je teh v „poezijah“, kar vam tak krč po udih napravlja — Niti ena niti druga od vas citirana pesen, pač pa óna na 62. strani, vzlasti te le dve vrstici:

„Dolžan ni samó, kar veleva mu stan,
Kar móre, to móž je storiti dolžan!“

Ako ste nezmožni — morebiti tudi leni, kedo vam je kriv? Dajte, primite za pero, ter spišite kaj boljega, kar se bode smelo brez skrbi dati našej mladini v roké, in obljubimo vam, da bode vi potem zasedli prvo mesto. Samo to vam priporočimo, da pazite, ko bode te storili

Kar móž je storiti dolžan.
Da ne bode vas močnik neslan!

Bodeči trn.

(*postni ekspeditor J. Zude*)

Océna Pajkove kritike.

Celovški „Kres“ je prinesel v svojej 7. številki tega leta neko „kritiko Gregorčičevih poesij“, ki pa ni nikakoršna leposlovna in znanstvena kritika, ampak neko neslano brbljanje z nerazumljeno nemško filozofijo napitanega doktrinarja in v svojo domišljevano modrost in učenost zaljubljenega šolskega filistra.

Spisal je kritiko gospod profesor Janko Pajk.

Že samo to imé je v slovenskem slovstvu program, — program vse estetične neslanosti!

Pajk je namreč jeden tistih pedantovskih kritikastrov, ki si najprej iz kake staroveške šolske knjige ustvari svoje „nagledovanje“ o pesništvu. Kadar pa hoče svojo visoko in globoko učenost še posebej prodajati, tedaj nekoliko pokuka v kakšen konverzacijski slovar, iz katerega si nabere nekoliko fraz. In iz tega gradiva si potem z vsem svojim dušnim naporom steše — Prokrustovo posteljo svoje kritike. Zdaj vzame jednega pesnika in, ako ga ne more stlačiti vánjo, poseka mu roké in nogé, da ga naposled vender zmaši notri; zdaj zagrabi kakega pesniškega revčka in, ker je ubožec preneznaten, da bi mu napolnil posteljo, razteza in vleče ga na vse strani, da si jo konečno vendar napolni, če tudi v krvavem potu svojega napornega obraza.

In taka kruta osoda je zadela tudi našega Gregorčiča!

Naš kritični Prokrust je drzno zagrabil pesnikov „kip“ in ker je bil preobil, da bi ga bil zmašil v svojo krasoslovno posteljo, odbil mu je najprej glavo, potem mu razmesaril srcé. V tem se mu je pa ta pesnikov „kip“ tako skrčil, da je v Pajkovej kritičnej postelji še nekoliko praznega prostora ostalo. In brž je vzdignil Pajk peté svojega rojstva ter tekél ž njimi v konverzacijski slovar, kjer je prepisal svoje „nagledovanje“ o buddhaizmu, da je mogel ž njim zatlačiti vse luknje po svojej kritiki.

Da tak kritični pedant in pedantiški neslanec nahaja pri Gregorčiči polno nedoslednostij in navzkrižnostij v „nazirani najvišjega ideala“, kdo se bo temu čudil? Saj ta „najvišji ideal“ pesnikov si je Pajk sam izmislil.

A pravi kritik se mora v pesnika uživeti! Vsakega pesnika mora meriti s posebnim merilom, ker ima vsak svoje posebnosti, ki ga baš od drugih pesnikov razločujejo ter mu v kjiževnosti dajó posebno — svoje mesto! Pajk je pa menda uže s svojim kritičnim vatlom na svet prišel in kogar ne more zmeriti ž njim, ta mu je nedovršen, nedosleden, nedostaten, in Bog si ga vedi še kakšen šolski začetnik v detoustnih pesniških poskusih.

Prejšnja leta je Pajk vse pesnike slovenske meril in primerjal s Preširnom ter te „Preširnoviče“ postavljaj po raznih policah svojega pisateljskega laboratorija; a ker se mu je to „preširnovičevanje“ tako slabo izplačalo, izbral si je zdaj za svoj kritični vatel drugo mersko jedoto — Buddho. A bojim se, da mu tudi ta ne bode slave rodil.

Toliko v obče! Preidimo zdaj na posameznosti.

Najprej, mislim, mora kritik razumeti pesnika, o katerem hoče pisati kritiko. Pajk nam pa sam na mnogih krajih pravi, da pesnika ne umeje. Tako n. pr. mu je nerazumljiva pesen „Naša zvezda“ (str. 4.) „ker ne vem, kaj bi si pod to zvezdo predstavljal“. Bože moj dragi, in tak mož jemlje v roke pero, da bi kritikoval našega Gregorčiča! Saj vendar pesnik sam pripoveduje, kakšno zvezdo si misli:

Pridi, zvezda naša, pridi,
Jasne v nas upri oči,
Naj moj dom te zopet vidi,
Zlata zvezda srečnih dni!

Svetujem Gregorčiču, naj prihodnjič jeden eksemplar svojih „Poezij“ za Pajka dá tiskati z mastnimi, po deset centimetrov dolgimi črkami, da bode mogel bolje brati in bolje razumeti!

Pesni „Mojo srčno kri škropite“ (str. 6.) Pajk tudi ne razume, ker ne „previdi“, kako bi se mogla pesnikova srčna kri po planinskih solčnih tleh škropiti!

Eh, vidite gospod Pajk, ljubljanski fabrikant Samassa je te dni znašel posebno brizgalnico, s katero se pesniška kri škropi

po naših Grintovcih. Pošlje jo v Trst v razstavo. Svetujem Vam, da si jo ondu dobro ogledate!

Pri pesni „Črni plašč“ (str. 92) mu je „cela situacija“ nejasna.

Jaz samo to pravim: kdor te pesni ne umeje, ta o Gregorčiči niti žugniti ne sme!

Ta pesen je jedna najbolj karakteristiških pesnij za poznavanje našega pesnika. Poln idealov je stopil mladi, neizkušeni pesnik mej šumeči svet. A kmalu je okusil bridki sad spoznanja, kakor nam to Preširen tako klasično pripoveduje v svojej nedosežnej elegiji „Slovó od mladosti“. In ko je pesnik videl to gorje, ki tare vesoljno človeštvo, oblekel je svoj „črni plašč“, — ali da bode te bolje umeli, gospod Pajk, „svoje buddaistično nagledovanje sveta“. Vi se ve da, mislite si tukaj duhovnika s črnim plaščem, in potem umem, zakaj Vam je „cela“ situacija nejasna. A duhovnik s to pesnijo nima nikakega opravka!

Pa ne samo, da Vam je vsa situacija te pesni nejasna, iz Vaše kritike posnemam, da te pesni tudi v njenih posamičnih kiticah ne umejete!

Pesnik poje:

Pravico v grob so devali ...

In ves razjarjen vpraša Pajk: „Tako bi tedaj na svetu nič več pravice ne bilo!“ Iz tega vprašanja bistro vidimo, da naš veleučeni profesorski gospod kritik nima niti najelementarnejših pojmov o pesniških figurah in drugih enakih osnovnih pesniških stvaréh. In taka kritična ničla se spravlja na našega Gregorčiča!

Jaz nimam časa Pajku tukaj pripovedovati, kaj je personifikacija, kaj ta ali óna oratorska figura, ker bi moral on to bolje vedeti nego jaz; nego samo domisliti ga hočem neke epizode iz njegovega življenja, ki mu bode z bengaličnim ognjem posvetila te besede pesnikove. Ako Pajk ne ve, kaj se pravi „pravico v grob devati“, naj gre v svojem spominu deset let nazaj ter naj si pred oči pokliče tisti prizor, ko je Stremeier nekega profesorja Janka Pajka brez najmanjšega razloga z mariborske gimnazije na sredo ceste posadil ter potem v Novomestu zapodil. Takrat je zdanji naš kritikaster po slovenskih listih prav v Jeremijevih akordih tugoval:

Pravico v grob so dévali,
Pri grobu jaz sem bil! . . .

a danes se ravno tistemu možu v Brni menda tako izvrstno godi, da se véde, kakor bi za vsakim oglom branjevci pravico po krajcarji meter prodajali.

In — tako vprašuje bistrourni gospod Pajk — ako je pesnik videl, da so „pravico“ uže devali v grob, kako more potem v pesni „Romarica“ (str. 64) spet govoriti o „pravici“, katera je vojaškega begunca tako nemilostno zasledovala?

Pesnik moj zlati, vidiš, kako ti je Janko za petami? Kadar daš mej ljúdi II. zvezek svojih „Poezij“, povedati nam moraš v kazalu ne samo strani, na katerih se nahaja ta ali ona pesen, nego pri vsaki pesni ti je tudi natanko zapisati, koliko metrov „pravice“ si v njej porabil; ako ne, bode Pajk takoj prišel za teboj računat ter ti dokazovat, da ti za to in to pesen niti jeden centimeter „pravice“ ni več ostalo!

In takisto ti je storiti tudi s svojimi „uzori“. Jaz n. pr. bi spredaj namestu gasla zapisal: „V tem zvezku je dva metrična centa uzorov“ ter potem bi v kazalu spet pri vsakej posamičnej pesni povedal, koliko dekagramov in kilogramov uzorov je v njej porabljenih; kajti če ne te spet Pajk zasledi, kakor te je v I. zvezku (gl. „Kres“, II. 384.), da ne govoriš dosledno, ker v pesni „Črni plašč“ poješ:

„Uzore pokopali so“ —
potem pa spet v pesni „Slovó in naročilo“ prijatelju naročaš:

„Da uzore mi vresničih zlate“

Ako so uzore uže pokopali, kako jih more potem tvoj prijatelj Gruntar uresničevati? Glej, pri kaki nedoslednosti te je zalótil naš kritik! — Bravo, bravissimo, gospod Pajk!

In dalje spet poješ:

Na grobu tam plesali so!

In Pajk se ves srdit dére nad teboj: „Kdo je kaj takega storil!“ Vidiš, pesnik, ti si duhovnik, moral bi bil tiste zločince, ki so na takem svetem kraji, kakor je pokopališče, plesali ter norosti uganjali, ovaditi pristojni cerkveni in državni oblasti, nam pa v pesni povedati tudi imena tistih zlodejev ter reči, da so to storili exempli causa: Luka Mesar iz Hude Južine, hiš. št. 5., Janez Ko-

košar iz Kobilje Glave hiš. št. 10 in Anton Čičigoj iz Branice hiš. št. 15. Potem bi radovedni Pajk natanko poznal vse hudodelnike in ne bilo bi mu treba tako silno povpraševati! . . .

Na 388. strani „Kresovej“ vzdihuje gospod Pajk: „Dobro in zaslužno delo bi bilo, ko bi nam kdo kako „poetiko“ ali „nauk o pesništvu“ „systematično napisal“ . . . Bog me, res dobro in zaslužno, a tudi potrebno, prepotrebno delo bilo bi to, vendar nikomur ne potrebnejše nego našemu Pajku.

Uže pred več leti smo brali javni dokaz, da Pajk, učitelj v tej stroki, ne zna niti osnovnih pravil našemu heksametru; zgoraj smo videli, da tudi pojma nima o tem, kaj so pesniške in govorniške figure; in zdaj hočem dokazati, da Pajk, ta slavni kritik slovenski, niti ne vé, kolikere so in kakšne so različne rime.

Pajk pozna in odobrava samo moške in ženske rime. Potem pa golči tako: „V metriko nam je uvedel g. Gregorčič neko novo vrsto rime, ki se vsaj meni v aesthetičnem oziru zdi malo srečna iznajdba, vsaj nevarna za lepoglasje“.

Na to graja take rime:

Norosti zgubljene mladosti
A oče in ves narod jo če
Ne plaši se znoja, ne straši se boja
Oj senčni gaj, moj rojstni kraj i t. d.

Pajku tukaj ne morem drugega svetovati, nego da naj vzame Kleinpaulovo ali Gottschallovo poetiko v roke ter naj ondukaj prečita tisto poglavje, ki govori o rimah. Tam naj se najprej nauči, kaj Nemeec imenuje „reicher Reim“, „Binnenreim“, „mehrfacher Reim“ i. t. d. potem naj pa molči, da ga ne bodo drugi prijemali za jezik. Ako pa nima Kleinpaulove ali Gottschallove poetike, vpraša naj kakega petošolca brnskega, kaj te stvari pomenijo, in gotovo mu bode vedel razložiti, kar njegov profesor še ne vé.

Prav smešen je tudi njegov strah: „Bojim se, da bi nam kakšen poetički novinec odslej naprej ne napolnil po cele pesni s takimi rimami!“ — Jaz odgovarjam: Naj jih napolni! Pokazal bode s tem, da nobednega ukusa nima in smijali se mu bodo, kakor se danes smejemo krasoslovnemu strahu Pajkovemu.

Tako tudi Pajk modruje: „Vendar pak se bode naš pesnik moral nekojih nepotrebnih ponavljanj besed izogibati. Takošne kazijo tek mislij in utrujujejo, ako se kopičijo n. pr. „In tukaj smo tvoje nórosti, Norosti zgubljene mladosti“ (str. 17); „kaj bo, kaj bo pač to?“ (str. 58); — „Pač mnogo vzeli ste mi, mnogo“ (str. 75): „grob zeva globòk, globòk in širok“ (str. 130); — „pozdravljam te srčnó, srčnó“ (str. 143); — „Strašnó strašnó“ (str. 145); i. t. d. i. t. d.

Koliko nevednosti tiči v teh besedah!

Najprej Pajk s tem svojim modrovanjem kaže, da še nikoli nobene dobre stilistike ni imel v rokah, ker se mu niti ne sanja ne, kaj so oratorske figure, ki se imenujejo anofora, epifora, epizeuxis, in epanalepsis; — in drugič s tem svojim pleteničenjem kaže, da še nikoli ni čital slovenskih narodnih pesnij, ki so polne takih ponavljanj! N. pr.

Nocoj, nocoj je lep večer,

En lep večer, ena lepa noč

ali

Leži, leži vozka steza,

Vozka steza uglajena

ali

Kaj boš, kaj boš za mánoj hodil,

Te pisane škornjice nosil!

Pa bi bil, pa bi bil te škornjice doli djal,

Pa bi bil pri meni zaspal!

ali

Stoji mi stoji poljice,

Polje lepo široko.

Na polji stoji pristava,

Prelepa nova pristava.

Takih in enakih vzgledov nahajamo po naših narodnih pesnih na tisoče. In umetnik, pesnik da bi jih ne smel upotrebljevati? Smé jih in sam Janko Pajk jih je, dokler je bil še menj strasten in bolj objektiven. V „Slov. Glasniku“ (IX. l. 2.) nahaja se njegova pesen „Mustaf-aga“, ki se tako začinja :

Vino pije ljuti Mustaf-aga,

Vino pije v Bihaču trdnjavi

In v njegovej „Zori“ (IV. 22. 171) čitamo to snubilno pesen njegovo:

Ljubica
Za odgovor ti povem:
Hvala, da te snubit smem,
In naravnost ti povém,
Gorko da te ljubiti čem,
Dalje lahko ti povem,
Da te poštovati umém,
A na zadnje ti povem i. t. d.

Tedaj tukaj izborni pesnik Janko Pajk rabi povsod baš take rime (ako se to pesniško golomišenje Pajkovo sme rima imenovati!), kakoršne danes na Gregorčiči graja! In kako besede ponavlja!

Ravno tako Pajk zložene rime imenuje — potvare ter Gregorčiču našteva kakih 38 takih potvar. In baš na tem mestu kaže se vsa neumnost, smešnost in zloba Pajkove kritike, da išče napák ravno tam, kjer je naš pesnik najbolj trden. Vsak razumen človek lahko vidi, da tako gladkih in lepih verzov in rim dozdamej Slovenci še ni zlagal nikdo, kakor jih zлага Gregorčič. In koliko se naš usmiljenja vredni mož trudi, da bi dokazal, kako nično je tako rimovanje! Kakih 38 rim našteva, kjer se po njegovem mnenji samo prejšnja beseda ponavlja, a vendar je vseh teh 38 „potvar“ šteti mej trozložne, najčistejše slovenske rime! Tako n. pr. Pajk pri krasnih rimah:

Krepko zaklenkal je,
Strunar odbrenkal je! —
Kropil ni mašnik je,
Oh, čedi v pašnik je; —
Jaz pokleknila bom,
Solzeč molila bom; —
Goré so tri, doline tri,
Deróče globočine tri itd.

pravi, da to ni rima, ampak potvara, ker vidi samo besede je je, bom bom, tri tri. Besed zaklenkal — odbrenkal; mašnik — pašnik; pokleknila — molila; doline — globočine itd. pa ta kritični glušec v 38. slučajih niti jedenkrat ni slišal. Kako trd sluh mora imeti mož, da mu pri 38 rimah ta jasna in glasna muzika ni udarila nobedenkrat na uho!

Take rime, kakoršne véliki znalec pesniške tehnike prof. Janko Pajk tukaj potváre imenuje, odobravajo vse francoske in nemške poetike. Da, Francozi, katerim gotovo nihče ne more očitati, da bi bili v obliki svojih pesniških proizvodov premalo vestni, bogato rimo mej vsemi rimami najviše cenijo ter jo stavijo nad vse druge rime. Nemci, ki sploh nimajo blagoglasnega in gibčnega jezika, to rimo pač menj obrajtajo, kakor sploh vse malo cenijo, v čemer ne morejo drugih narodov dosežati n. pr. sonete, gazele, otave rime i. dr.; vendar so njih največji pesniki kakor Göthe, Platen, a osobito Rückert in Bodenstedt vsi polni takih rim. Navél bi tukaj lahko na stotine vzgledov, pa se mi prostora škoda zdi; zatorej prosim blagovoljnega čitatelja, naj vzame v roke Göthejev „Westöstlicher Divan“, Platenove gazele, Rückertovo „Weisheit des Brahmanen“ in Bodenstedtovega „Mirza Schaffyja“, da bode videl in bral, kar Pajk v svojej nevednosti ne more videti in ne zna brati, ali pa v svojej zlobi videti in brati — neče!

A tudi slovenska narodna pesen pozna to rimo, katera Pajku toliko preseda, n. pr.

V nedeljo jutro vstala bom,
V Ljubljano se peljala bom,
Pred gautmana stopila bom,
Za šoceljna prosila bom.

ali

Novo je leto, veselimo se,
Mlademu kralju poklonimo se!
V strehi so goste preklice,
V hiši so lepe deklice itd.

Korytko I, 21.

V Slovencih jo je prvi začel rabiti Preširen, n. pr.

Srcé se mu vnélo je
Zvesto mu gorélo je itd.

Za njim je rabila Koseskemu, Jenku, Stritarju in mnogim novejšim pesnikom, a nihče je ne zna tako sukati kakor baš Gregorčič, kateri mora za to dovršenost svojo zdaj požirati nevednega človeka očitanje, da so te rime — potvare!

Ako je Pajk tako neveden v poetiki, ne smemo se potem čuditi, če je še večji nevednež v arheologiji. Krasne pesni

„Na potujčeni zemlji“ naš kritikaster ne razume, ker — o sancta simplicitas! — ne ve, kaj je palimpsest! Da se more pisanje na pergamentu izbrisati ali pobeliti ter naravno tisti pergament iz nova pisati, to je njemu čisto nedoumno. Zatorej se mu tudi ta v resnici klasična pesen zdi nejasna, nedosledna, nerazumljiva!

In kakšen izvrsten prirodoslovec je naš Pajk, ki modruje tako: „Ako na 41. str. „ptičku“ (mascul.) pesnik pravi:

In ti si edini še tukaj ostal,

potem odišli ptički niso njegove „sestre“, ampak njegovi „bratje“. — Tedaj mož niti ne vé, da so ptiči samci in samice; saj trdi, da ptič nima sester! Ta njegov izrek bo menda dalje živel (vsaj vreden je!), nego vsi njegovi dušni napori! Dosledno tudi pajek nima sester, dosledno niti žene ne, in slavna Pavlina Pajkova naj bi tedaj bila tudi le samec gen. masc.?! — —

Toda dovolj! . . . Pajk očita tudi Gregorčiču, da ni zložil nobednega epigrama. Najbrž bode baš Pajkova kritika našemu pesniku „ad oculos“ dokazala, kako silno potrebni so taki epigrami v našem slovstvu. Zatorej naj mi slavni pesnik oprostí, ako mu jaz jednega pošljem za recept, po katerem naj jih zлага odslej.

Ta recept slôve tako:

„Oh, koliko pač napora in truda
Za čuden dokaz, da moj prôrok je — Buda!
Glej, tvoje brbljanje je res dokazalo:
Ne, da sem jaz Buda, da ti si — buđalo!“

A da resno končam, povem še jedno: Ko je čestiti naš starina g. dr. J. Z—c prečital v „Kresu“ Pajkovo kritiko, izrekel je srdit te besede: „Čudim se, da se je pri nas našel list, ki je Pajkovo kritiko hotel natisniti brez vsake opazke. Ta Pajkov napad na Gregorčiča je atentat na ves narod slovenski!“

In mož je pravo pogodil!

A. K.

(F. Levce.)

Še nekaj Slovenčevemu censorju.

Spodtikali ste se tudi nad Gregorčica verzi:

„Nespametno ljudstvo, čemu li tvoj stok?

Na delo! ne nosi mi križema rok!

Povrni se samo v prvotnost nazaj,

In našlo povsodi prvotni boš raj!“

Je li to brezbožen, ali celo krivoveren nauk, kakor bi Vi radi? „Danica“, katerej menda nihče ne bode očital, da je liberalna ali celo brezverska, piše v dan 14. julija 1881 na 221. strani: „Povrniti se je treba v prvotnost nazaj, in povrniti se bode raj; prišlo bo večje blagostanje, zadovoljnost, ter sreča.“ Nijso li skoro ravno tiste besede? in če jih izgovori Gregorčič je greh, v „Danici“ pa lep nauk?

„O nevihti se spodtika nad besedami:

Zastonj!

Nebo mu prošnje te ne čuje.

Ako to ne dopade, berite drugo v „Oljki“ na strani 148. Čitajte časopise, kjer se skoraj vsaki dan bere o strahoviti toči, in prepričali se bode, da „nebo prošnje vselej ne čuje“. Zakaj ne? Apostel Pavel piše: Nerazumljive so njegove sodbe in neizvedljiva njegova pota! Zakaj, kdo je spoznal misel Gospodovo, ali kdo je bil njegov svetovalec? — „On tepe vsacega otroka, katerega sprejme“.

„Se li morejo duhovni ponašati s tovarišem, kateri si želi nazaj za pastirja v planine?“ prša „Slovenec“ ponosno. Gotovo! Kdo izmed duhovnikov si ne želi nazaj srečnih, nedolžnih mladostnih let, ko še ni poznal sveta gorje, ko še ni okusil britkega „sadu spoznanja“, pa tudi nij skušal viharjev strastij: duhoven tem bolj čem več spoznava svojo težko odgovorno službo, katerej ni jednake na zemlji. — V i a n n e y, vzor duhovna, ki je v sluhu svetosti umrl l. 1859 na Francoskem, gotovo znan vsakemu duhovnu, tožil je večkrat: „Kako srečen sem bil, ko nisem imel družega preskrbovati, kakor svojega osliča in svoje tri ovčice!“ —

